

Ks. Józef Stala*

Tarnów

CHARYZMAT RODZINY I REALIZOWANA PRZEZ NIĄ EDUKACJA RELIGIJNA

Kościół jest wspólnotą budowaną przez wiernych. Każdy z nich wnosi w dzieło tworzenia wspólnoty swój własny dar. Ojciec Święty Jan Paweł II przypominał prawdę o tym, iż rodzina – wspólnota życia i miłości – pełni w życiu Kościoła specyficzną rolę. Do pełnienia tej roli otrzymuje ona swój własny dar, który rozstrzyga o tożsamości małżeństwa i rodziny. Dar ten jest czymś nieodstępownym, nie tylko w sensie moralnym, ale również w wymiarze antropologicznym rodziny. Jest niemożliwe, by to dzieło i ten dar, który realizuje rodzina, pełnił zamiast niej ktoś inny, jakaś inna instytucja. Rodzina nie może zrezygnować z zadań, do których w budowaniu wspólnoty Kościoła otrzymała powołanie i do których realizowania jest umacniana specjalnym charyzmatem¹. Dzieje człowieka, również

* **Józef Stala**, ks. prof. PAT dr hab. – kapłan diecezji tarnowskiej, Kierownik Katedry Nauk Pedagogiczno-Katechetycznych na Wydziale Teologicznym Sekcja w Tarnowie, Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Wykładowca katechetyki i kierownik pedagogizacji na tymże wydziale. Członek Sekcji Wykładowców Katechetyki w Polsce, Polskiego Towarzystwa Teologicznego i Tarnowskiego Towarzystwa Naukowego. Rzeczoznawca Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski do spraw oceny programów nauczania religii i podręczników katechetycznych. Uczestnik i organizator konferencji, sympozjów i kongresów katechetycznych oraz edukacyjnych w Polsce i za granicą. Autor i redaktor wielu publikacji z zakresu katechetyki i pedagogiki, a szczególnie katechezy rodzinnej, edukacji religijnej i wychowania oraz współredaktor i współautor podręczników do nauczania religii.

¹ Por. *Rodzina – bezcenny dar i zadanie*, red. J. Stala, E. Osewska, Radom 2006; *W poszukiwaniu katechezy rodziców*, red. J. Stala, E. Osewska, Tarnów 2007; E. Osewska, J. Stala, *W kierunku katechezy rodzinnej*, Kielce 2003; *Drogi katechezy rodzinnej*, red. E. Osewska, J. Stala, Poznań 2002; *W kręgu rodziny*, red. E. Osewska, J. Stala, Poznań 2003.

dzieje zbawienia ludzkości, toczą się poprzez rodzinę². Dlatego pośród wielu dróg Kościoła rodzina jest drogą pierwszą i z wielu względów najważniejszą³. Jest drogą powszechną, pozostając za każdym razem szczególną, jedyną i niepowtarzalną. Nic więc dziwnego, że Kościół ogarnia rodzinę swoją macierzyńską troską, ponieważ dobrze wie, iż spełnia ona funkcję podstawową. Zdaje sobie sprawę, iż człowiek wychodzi z rodziny, aby później w nowej rodzinie urzeczywistnić swoje życiowe powołanie. Nawet, kiedy wybiera życie w samotności, rodzina nadal pozostaje jego egzystencjalnym horyzontem jako wspólnota, na której opiera się całe życie człowieka⁴. Dlatego wydaje się słuszne podjęcie w niniejszym artykule zagadnienia charyzmatu rodziny, a także realizowanej przez nią edukacji religijnej, przy zwróceniu szczególnej uwagi na ich dowartościowanie i dostrzeżenie.

DOWARTOŚCIOWANIE I DOSTRZEŻENIE CHARYZMATU RODZINY

Charyzmat życia rodzinnego zawsze pozostanie w centrum zainteresowań Kościoła jako rodziny rodzin. Dlatego świadomość charyzmatu rodzinnego jest niezbędna dla pełnej prawdy i tożsamości Kościoła jako rodziny Bożej, jako obrazu Trójcy Świętej, jako oblubienicy Chrystusa. Charyzmat rodziny objawia adekwatnie sens powołania chrześcijańskiego jako powołania osoby we wspólnocie – komunii. Nie można zrozumieć prawdy o Kościele jako wspólnocie, bez zrozumienia prawdy o rodzinie jako komunii osób. Rodzina jest drogą Kościoła, gdyż jest drogą samego Boga. Genetycznie wyprzedza Kościół i wciąż warunkuje skuteczność jego misji. Rodzina bierze swój początek z miłości, którą już na początku Stwórca ogarnął człowieka. Bóg wszedł w dzieje ludzkości przez rodzinę. Rodzina znajduje się pośrodku zmagania między dobrem a złem i to jej przede wszystkim powierzone jest zadanie wyzwiania sił dobra, których źródło znajduje się w Chrystusie. Rodzina silna Bogiem jest fundamentem Kościoła i całego chrześcijaństwa (por. LR 23).

Rodzina jest drogą Kościoła⁵ i drogą, jaką Bóg zwraca się do człowieka. Cały Kościół powszechny staje się bliższy Chrystusowi, staje się Jego oblubienicą przez miłość panującą w rodzinie. Wielka tajemnica, jaką jest wzajemne odniesienie

² Por. J. Bajda, *Rodzina miejscem Boga i człowieka*, Łomianki 2005; J. Stala, *Familienkatechese in Polen um die Jahrhundertwende. Probleme und Herausforderungen*, Tarnów 2008.

³ Por. *Człowiek drogą Kościoła*, red. K. Gryz, Kraków 2004; *Człowiek między losem a wyborem*, red. M. Drożdż, Tarnów 2006.

⁴ Por. Jan Paweł II, *List do rodzin (LR)*, 2 II 1994, nr 2; *Małżeństwo i rodzina w ponowoczesności. Szanse – zagrożenia – patologie*, red. W. Muszyński, E. Sikora, Toruń 2008; *Małżeństwo i rodzina w panoramie współczesnych systemów*, red. A. Offmański, Szczecin 2006; J. Mastalski, *Szkolne interakcje zaburzające skuteczne wychowanie*, Kraków 2005; C. Rogowski, *Edukacja religijna. Założenia – uwarunkowania – perspektywy rozwoju*, Lublin 2002.

⁵ Por. *Rodzina drogą Kościoła*, red. M. Ozorowski, W. Nowacki, Łomża 2005.

Chrystusa i Kościoła, znajduje swoje uzupełnienie w tajemnicy miłości małżonków (por. LR 19). Życie chrześcijańskie znajduje swoje prawo w osobowym działaniu Ducha Świętego, który daje życie w Jezusie Chrystusie: *miłość Boża rozlana jest w naszych sercach przez Ducha Świętego, który został nam dany* (Rz 5,5). Ma to znaczenie również dla chrześcijańskiego małżeństwa i rodziny: ich przewodnikiem i prawem jest Duch Jezusa, rozlany w sercach przez sakrament małżeństwa. Rodzina chrześcijańska jest w ten sposób ożywiona i kierowana nowym prawem Ducha i w wewnętrznej komunii z Kościołem zostaje wezwana do przeżywania swej służby miłości wobec Boga i wobec braci⁶.

Rodzina, budując Kościół, w miłości oddaje się na służbę człowiekowi i światu oraz urzeczywistnia prawdziwy postęp ludzkości, jest fundamentem siły Kościoła. Ludzie świeccy uczestniczą w życiu Kościoła, w budowaniu jego wspólnoty przez realizowanie swoich zadań i charyzmatów, ale także przez uczestnictwo w życiu i misji Kościoła powszechnego i Kościołów partykularnych. Aby w sposób właściwy uczestniczyć w życiu Kościoła, muszą być identyfikującymi się z nim członkami, świadomymi bogactwa i różnorodności, jakie mogą wnieść w jego życie⁷.

Chrystus po to łączy sakramentem mężczyznę i kobietę, aby mieć w tym ognisku chrześcijańskim świątynię. Wyrazem tego swoistego kapłaństwa rodziców będzie ich rola w domu rodzinnym, gdy będą przewodniczyć modlitwie rodzinnej⁸. Przez modlitwę, przez życie sakramentalne, a szczególnie przez ofiarę życia, rodzina wzywana jest i zobowiązana do szczególnego dialogu z Bogiem (por. FC 55). Można powiedzieć, że rodzina staje się nawet miejscem nieustannego dialogu z Bogiem, w którym realizuje się jej uświęcenie, a przez nią uświęcenie wspólnoty kościelnej i świata⁹. Przez podjęcie daru uświęcania świata, jaki został udzielony im w sakramencie, małżonkowie zbliżają się do osiągnięcia osobistej doskonałości i wzajemnego uświęcenia, a tym samym uwielbienia Boga¹⁰.

Istotnym zadaniem kapłańskiego posłannictwa rodziny jest wychowanie dziecka do modlitwy, do łączności z Bogiem, które sprowadza się do stopniowego wprowadzania go do poznawania Boga i nauczania osobistej z Nim rozmowy. Treścią tego kontaktu z Bogiem, okazją do realizowania przez rodzinę jej funkcji kapłańskiej, winno stać się całe życie rodziny (por. FC 59). Z modlitwy płynie płodność rodziny, podjęcie przez nią charyzmatu kulturowo-uświęcającego w jej służbie dla społeczeństwa i Kościoła. Najpełniej rodzina realizuje ten charyzmat, gdy wszyscy jej członkowie wspólnie gromadzą się na modlitwie, wspólnie czytają słowo Boże.

⁶ Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* (FC), 22 XI 1981, nr 63.

⁷ Por. tenże, Adhortacja apostolska *Christifideles laici* (ChL), 30 XII 1988, nr 23–30.

⁸ Por. C. Murawski, *Teologia małżeństwa i rodziny w nauczaniu biskupów polskich 1945–1980*, Sandomierz 1988, s. 66, 67.

⁹ Por. J. Bajda, *Rodzina miejscem...*, s. 323–336.

¹⁰ Por. H. Wejman, *Rodzina a palingeneza świata*, Szczecin 1996, s. 43–48.

Rodzice stają się wtedy dla swoich dzieci nie tylko sprawcami ich życia fizycznego, ale pełniąc funkcję kapłańską, wprowadzają je w życie duchowe¹¹.

Małżonkowie obdarzeni mocą sakramentu małżeństwa, trwający w przymierzu z Bogiem, uczestniczący w życiu sakramentalnym, tworzą rzeczywisty domowy Kościół, którego są kapłanami. Natomiast ich „uczestnictwo w Ciele i Krwi staje się niewyczerpanym źródłem misyjnego i apostołskiego dynamizmu rodziny chrześcijańskiej” (FC 57). Rodzina, która żyje duchem miłości Bożej, realizuje swój kultyczny charyzmat, wpisuje się w posłanie miłości Chrystusowej wobec świata, jest świadkiem tej miłości¹². Funkcję nauczycielsko-proroczą sprawują małżonkowie, którzy względem samych siebie, jak również wobec swoich dzieci występują jako nauczyciele wiary. Charyzmat nauczycielski małżonków jest wyjątkową wartością i darem, jakim Bóg ich obdarzył. Podjęcie przez rodziców tego obowiązku nabiera szczególnego wymiaru w obliczu zagrożenia wychowania katolickiego¹³. Królewskość misji rodziny nie ma nic wspólnego ze świeckim rozumieniem królowania, które w istocie sprowadza się do zniewalającego panowania osoby nad osobą i triumfalizmu. Ewangeliczna królewskość wynika z przyobleczenia się każdego człowieka w Chrystusa przez chrzest święty i postępowanie zgodnie z otrzymaną godnością:

uczestniczyć w posłannictwie królewskim Chrystusa, to znaczy odnajdywać w sobie i w drugich tę szczególną godność Bożego powołania, którą można określić jako „królewskość”. Godność ta wyraża się w gotowości służenia na wzór Chrystusa¹⁴.

Realizacji misji zbawczej Chrystusa, jego orędzia miłości przez rodzinę, wymaga przede wszystkim otwarcia się rodziny na Boga, który jest źródłem miłości. Tylko wtedy ten swoisty apostołat rodzinny stanie się realizowaniem kapłańskiej, nauczycielskiej i królewskiej funkcji, jaką rodzinie przekazał Jezus¹⁵. Małżonkowie chrześcijańscy złączeni żywą wiarą, uświęcając siebie nawzajem, razem ze swoimi dziećmi stają się prawdziwym domowym Kościołem. Zdają też sobie coraz lepiej sprawę z odpowiedzialności za głoszenie misji Chrystusa światu, który często nie chce tej nowiny usłyszeć. Ich zaangażowanie apostołskie powinno być skutkiem świadomego włączenia się w zbawczą misję Chrystusa w Kościele¹⁶.

¹¹ Por. W. Słomka, *Świętość na świeckiej drodze życia*, Poznań 1981, s. 74.

¹² Por. K. Lubowski, *Duchowość małżeńska w nauczaniu Jana Pawła II*, Kraków 2005; J. Grześkowiak, *Misterium małżeństwa*, Poznań 1993, s. 247.

¹³ Por. *Wychowanie chrześcijańskie. Między tradycją a współczesnością*, red. A. Rynio, Lublin 2007; A. Potocki, *Wychowanie religijne w polskich przemianach*, Warszawa 2007, s. 41–44; K. Olbrycht, *Istota wychowania personalistycznego*, w: *W trosce o rodzinę*, red. M. Ryś, M. Jankowska, Warszawa 2007, s. 43–58; F. Adamski, *Pluralizm wartości a wychowanie*, w: *W trosce...*, s. 59–66; S. Dziekoński, *Formacja chrześcijańska dziecka w rodzinie w nauczaniu Kościoła*, Warszawa 2006.

¹⁴ Jan Paweł II, Encyklika *Redemptor hominis* (RH), 4 III 1979, nr 21.

¹⁵ Por. J. Stala, *Profetyczny wymiar rodzicielstwa*, „Polonia Sacra” 4 (1999), s. 181–196.

¹⁶ Janusz Mastalski podkreśla, iż: „nie można zatem w pracy wychowawczej rodziny pominać aspektu społecznego, a więc troski o wychowanie patriotyczne, a także wychowanie

DOSTRZEŻENIE I DOWARTOŚCIOWANIE EDUKACJI RELIGIJNEJ W RODZINIE

Lektura papieskich wypowiedzi upoważnia do określenia rodziny mianem podstawowego środowiska wychowawczego i edukacji religijnej¹⁷, w którym rodzice otrzymują – jak podkreśla *Katechizm Kościoła Katolickiego* – „zadanie i przywilej ewangelizowania swoich dzieci” (nr 2225), stąd rodzina jest „pierwszą szkołą życia chrześcijańskiego i szkołą bogatszego człowieczeństwa” (tamże, nr 1657), „jest wspólnotą, w której od dzieciństwa można nauczyć się wartości moralnych, zacząć czcić Boga i dobrze używać wolności” (tamże, nr 2207).

Szczególną rolę edukacja religijna w rodzinie może odegrać tam, gdzie ustawy przeciwne religii utrudniają samo wychowanie w wierze, gdzie z powodu rozpowszechnionego niedowiarstwa lub panującego tzw. laicyzmu nie daje się faktycznie możliwości pełnego rozwoju religijności, tam, gdzie Kościół domowy pozostaje jedynym miejscem, w którym dzieci i młodzież mogą pobierać prawdziwą edukację religijną (por. FC 52)¹⁸. Przed środowiskiem rodzinnym staje wtedy wielkie zadanie przechowywania skarbu wiary i dzielenia się nim, zwłaszcza wówczas, gdy kontekst społeczno-polityczny skutecznie ogranicza możliwości wychowania w wierze¹⁹.

Edukacja religijna w rodzinie oparta na mocy sakramentu małżeństwa nabiera więc szczególnej godności i charakteru. Opiera się na doniosłej i zaszczytnej wychowawczej posłudze rodziców chrześcijańskich, która jest tak wielka, że można ją zestawić z posługą kapłańską. Przyjmując Ewangelię Chrystusa, rodzina chrześcijańska staje się prawdziwą wspólnotą wychowawczą i wspólnotą edukacji religijnej, miejscem głoszenia Ewangelii. To powołanie rodziny, zakorzenione już w sakramencie chrztu, w sakramencie małżeństwa otrzymuje nową moc i siłę, uzdalniającą rodzinę do wychodzenia naprzeciw następującym ciągle przemianom społecznym, z niezmiennym orędiem samego Boga (por. FC 52).

Już w samym zamyśle Boga rodzina odkrywa swoją tożsamość, to, czym jest, oraz swoje posłannictwo, to, co może i powinna czynić. Zadania, które z powołania Bożego ma wypełniać, wypływają z samej jej istoty i ukazują jej dynamiczny i egzystencjalny rozwój. Każda rodzina może odkryć w sobie samej nie dające się

w poszanowaniu dobra wspólnego. Właśnie w rodzinie dziecko powinno ukształtować swoją wrażliwość społeczną. Odbywa się to poprzez doświadczenie w życiu codziennym komunii i uczestnictwa” (*Chrześcijanin wobec agresji w rodzinie*, Kraków 2006, s. 300, 301).

¹⁷ Por. J. Stala, *Istotne rysy edukacji religijnej odczytane w refleksji nad nauczaniem Jana Pawła II*, „Ateneum Kapłańskie” 148,3 (2007), s. 524–530; tenże, *Integralny i personalistyczny charakter edukacji religijnej w kontekście wyzwań współczesności*, w: *Wychowanie młodzieży w średnim wieku szkolnym*, cz. I: *Wychowanie ogólne*, red. tenże, Tarnów 2007, s. 413–429.

¹⁸ Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Catechesi tradendae* (CT) 16 X 1979, nr 68.

¹⁹ Por. J. Stala, *Spoleczno-kulturowy kontekst współczesnych zagrożeń edukacji religijnej w rodzinie*, „Studia Pastoralne” 4 (2008), s. 181, 192.

stłumić wezwanie, które jednocześnie określa jej godność – *etos*, jak również jej odpowiedzialność – *feri*, by stać się tym, czym jest (por. FC 17). Rodzina na mocy swego posłannictwa ma coraz bardziej stawać się tym, czym jest, czyli komunią w dążeniu do pełnej jedności z Bogiem oraz wspólnotą ludzką, opartą na rzeczywistej komunii osób ją tworzących. Bóg jest niejako mieszkańcem rodzinnego domu, najważniejszym jego domownikiem (por. FC 28; LR 9)²⁰.

Szeroka perspektywa edukacji religijnej w rodzinie jako misji i powołania zleconych przez Boga pozwala odkryć całą głębię i specyfikę tej edukacji. Opiera się ona na fakcie posiadania przez rodziców niezbywalnego obowiązku wychowania i edukacji religijnej, jako że otrzymali oni misję pierwszych wychowawców – zwiastunów wiary²¹. Edukacja religijna w rodzinie wyprzedza wszystkie inne formy wychowania i edukacji religijnej. Dlatego rodzice mają obowiązek odpowiedniego przygotowania się do edukacji religijnej swych dzieci, stworzenia w domu prawdziwie chrześcijańskiego środowiska wychowawczego. Ich zadaniem jest, w miarę rozwoju umysłowego dziecka, zaznajamiać go z podstawowymi prawdami wiary, wyjaśniać mu rodzące się problemy (por. LR 16).

Rodzice chrześcijańscy zarówno dla samych siebie, jak i dla swoich dzieci są pierwszymi głosicielami wiary i wychowawcami. To oni przez edukację religijną w rodzinie są powołani do przygotowania ich do życia prawdziwie chrześcijańskiego (por. DA 11). Źródłem tego obowiązku jest przede wszystkim misja otrzymana od Boga, realizowana w duchu odpowiedzialności za dobro wieczne dzieci. Głoszenie Chrystusa, dokonywane zarówno świadectwem życia, jak i słowem, nabiera swoistego charakteru i szczególnej skuteczności przez to, że dokonuje się w zwykłych warunkach właściwych światu. Edukacja religijna w rodzinie posiada przez sam stan życia małżeńskiego i rodzinnego ogromne możliwości głoszenia słowa Chrystusa. W rodzinie znajduje znakomitą szkołę, gdzie pobożność chrześcijańska przenika całą treść życia i z dnia na dzień coraz bardziej ją przemienia (por. FC 51).

Edukacja religijna w rodzinie wyraża się w cechach tak bardzo typowych dla życia rodzinnego, jak miłość, prostota, konkretne i codzienne świadectwo. Dziecku pozbawionemu edukacji religijnej w rodzinie, opartej nie tylko na słowie, lecz szczególnie na świadectwie życia, trudno jest zrozumieć i przeżyć prawdę o Bogu pełnym miłości, który powołuje do miłości każdego człowieka. Poprzez doświadczenie relacji rodzinnych, przez kontakt z ojcem i matką, przez życie w klimacie miłości, dziecko najłatwiej poznaje Boga, najpełniej wytwarza w so-

²⁰ Por. tenże, *Przekaz egzystencjalny katechezy rodzinnej*, w: *Katecheza w służbie wiary*, red. W. Janiga, T. Kocór, Przemyśl 2004, s. 199–208.

²¹ Elżbieta Osewska podkreśla, że „człowiek w szczególny sposób potrzebuje oparcia w środowisku, które sprzyja umocnieniu jego wiary” (*Edukacja religijna w szkole katolickiej w Anglii i Walii w świetle „Living and Sharing Our Faith. A National Project of Catechesis and Religious Education”*, Tarnów 2008, s. 240).

bie najpełniejszy Jego obraz. To, co dziecko może przyjąć o autorytecie Bożym, o opiece Boga nad nami, to wszystko jest tylko wtedy zrozumiałe, gdy edukacja religijna w rodzinie opiera się na życiu rodziców zgodnym z wszczepionym w człowieka obrazem Boga. Fundamentem edukacji religijnej w rodzinie jest więc zrealizowanie przez rodziców atmosfery autentycznego życia religijnego, przez które życie rodzinne staje się rzeczywistym promieniowaniem Ewangelią oraz szkołą naśladowania Chrystusa (por. FC 39, 53).

Głównym zadaniem edukacji religijnej w rodzinie, a zarazem jej najdoskonalszą formą, jest wytworzenie atmosfery autentycznego życia rodzinnego, przez które życie rodziny staje się promieniowaniem Ewangelii. Fundamentem edukacji religijnej w rodzinie jest zwyczajne wychowanie rodziny. Rodzina jest miejscem humanizacji i socjalizacji, gdzie każdy uczy się być człowiekiem²². Janusz Mastalski zauważa, iż „w zadania rozwojowe wpisuje się także zmierzenie się ze światem wartości. Trzeba jednak dodać, iż dorastający człowiek, aby mieć poczucie własnej tożsamości, chce sam odkrywać i wybierać wartości”²³. Zatem mówiąc o edukacji religijnej w rodzinie, jej formach, należy najpierw zaakcentować konieczność kształtowania u dzieci istotnych wartości życia ludzkiego, takich jak wolność wobec dóbr materialnych, poczucie sprawiedliwości, poszanowanie godności osobistej każdego człowieka, postawa troski i służby wobec drugich, zwłaszcza potrzebujących. Środowisko rodzinne w sposób egzystencjalny kształtuje świadomość dziecka w jego najgłębszych pokładach duchowych, ukierunkowuje sposób bycia i działania²⁴. Wyczucie transcendencji, szacunek dla drugiego, poświęcenie się, wierność, uczciwość, odwaga w przeciwnościach, nadzieja – to wszystko zakorzenia się w dziecku i rozwija poprzez pełne życzliwości relacje z osobami, które głęboko żyją tymi rzeczywistościami. Edukacja religijna i przepowiadanie mogą sformułować, określić i ukierunkować doświadczenie chrześcijańskie, ale bez egzystencjalnego przeżycia takiego doświadczenia wszelkie nauczanie może pozostać w sferze abstrakcji. Edukacja religijna w rodzinie ma zupełnie inny charakter niż edukacja religijna organizowana przez szkołę²⁵ czy parafię²⁶. Zaczyna się

²² Por. *Człowiek i jego religijność*, red. A. Żurek, Tarnów 2006; A. Potocki, *Wychowanie religijne...*, s. 11–15.

²³ *Samotność globalnego nastolatka*, Kraków 2007, s. 299.

²⁴ Por. *Oblicze współczesnej rodziny polskiej*, red. B. Mierzwiński, E. Dybowska, Kraków 2003.

²⁵ Por. E. Osewska, J. Stala, *Catholic School. Polish perspective*, „Rivista lasalliana” 75,2 (2008), s. 241–246.

²⁶ Por. J. Stala, *Die Erzieherischen Umfeldler und Ihre Rolle im Rahmen der Erziehungsaufgaben*, „Studia Teologiczno-Historyczno Śląska Opolskiego” 27 (2007), s. 375–383; tenże, *Die Familie als Erziehungsgemeinschaft in der Perspektive des Familienkatechumenats*, „Vox Patrum” 27,50–51 (2007), s. 487–496; tenże, *Familie und Schule: Zwei Erziehungsumfelder und Ihre Rolle im Rahmen der Erziehung*, „Roczniki Teologiczne” 55,8 (2008), s. 101–112.

od najwcześniejszych lat życia dziecka i dokonuje się na sposób domowy, często bez wyznaczania godzin i określania ścisłych na daną chwilę tematów. Edukacja religijna w rodzinie jest nauczaniem codziennym, powiązaniem z trybem życia domowego oraz z wykorzystaniem każdej okazji, jaką przynosi egzystencja rodziny. Może ona zatem pełniej wnikać w życie dziecka, lepiej kształtować elementy jego rozwijającego się życia psychicznego i duchowego²⁷. Szczególna bliskość członków rodziny daje możliwość lepszego zrozumienia. W edukacji religijnej w rodzinie zawarte są doskonalsze niż w innych formach edukacji religijnej możliwości dostosowania jej do właściwości dziecka i jego indywidualnych potrzeb. Komunia rodzinna, uczestnictwo w radościach i trudnościach domu rodzinnego, jest też najbardziej konkretną i skuteczną pedagogią dla odpowiedzialnego włączenia się dzieci w życie społeczne. Rodzina jest pierwszą i podstawową szkołą społecznienia: w niej, jako we wspólnocie miłości, uczynienie z siebie daru jest prawem, nadającym jej kierunek i warunkującym wzrost. Nikt nie jest w stanie zastąpić rodziny w wychowaniu do miłości i do rodzicielstwa. Tylko w rodzinie można nauczyć się, co to znaczy być mężczyzną i kobietą, co to znaczy obdarzać życiem. Rodzina jest więc najważniejszym miejscem, w którym dziecko powinno otrzymać dojrzałe i pełne wychowanie do miłości, także elementy „wychowania seksualnego”. Program edukacji seksualnej, który chce zastąpić rodzinę, nie dostrzega pełnego wymiaru ludzkiej seksualności, wynika najczęściej z redukcji tak zwanego uświadamiania seksualnego, banalizacji ludzkiej płciowości, interpretowanej w sposób ograniczony i zubożony, odnoszący ją jedynie do egoistycznej przyjemności (por. FC 37)²⁸.

Organiczna struktura rodziny jest wielkim jej bogactwem, stanowi fundament edukacji religijnej w rodzinie, ale objawia równocześnie wielkie wyzwanie stojące w tym względzie szczególnie przed rodzicami. Muszą oni uświadomić sobie, że to właśnie przede wszystkim oni, ponieważ są rodzicami, są równocześnie wychowawcami i osobami troszczącymi się o edukację religijną swoich dzieci. Jeśli to zadanie dzielą z innymi ludźmi, szczególnie z Kościołem i szkołą, to zawiera się w tym prawidłowe odzwierciedlenie zasady pomocniczości (por. DWCH 7; FC 54). Podjęcie działań wychowawczych i edukacji religijnej przez rodzinę nie jest czymś nadzwyczajnym, ale jest naturalną drogą budowania królestwa Bożego przez rodzinę – domowy Kościół (por. FC 49). Dlatego troski o formację religijną swoich dzieci rodzice nie mogą pozostawić tylko wyznaczonym do tego przez Kościół etatowym katechetom, ale winni podjąć ją jako obowiązek wypływający z ich powołania rodzicielskiego (por. CT 68).

²⁷ Por. *Ochrona życia i zdrowia człowieka w nauczaniu Jana Pawła II*, red. J. W. Czartoszewski, Warszawa 2006; *Współczesne zagrożenia zdrowia rodziny*, red. T.B. Kulik, Stalowa Wola 2002; *W świecie dziecka osieroconego i rodziny adopcyjnej*, red. A. Kulas, Opole 2003.

²⁸ Por. F. Woronowski, *Zarys teologii pastoralnej*, t. 2, Warszawa 1986, s. 312, 313; J. Grzeško-wiak, *Misterium małżeństwa*, Poznań 1996, s. 244.

* * *

Rodzina „uczestnicząc w życiu i posłannictwie Kościoła, który słucha nabożnie słowa Bożego i głosi je z pełną ufnością, wypełnia swoje zadanie prorockie przyjmując i głosząc słowo Boże i w ten sposób staje się z każdym dniem bardziej wspólnotą wierzącą i ewangelizującą” (FC 51). Ewangelizacja zakłada wiarę i bez niej nie jest możliwe jej zaistnienie. Dlatego rodzina nie może spełnić swojego prorockiego posłannictwa, jeśli nie wierzy. W swym najgłębszym sensie wiara jest darem Boga, który w Jezusie wyszedł naprzeciw człowiekowi, dając mu nadprzyrodzoną egzystencję²⁹. Jak każda żywa rzeczywistość, rodzina powołana jest więc do rozwoju i wzrostu. Uczestniczy w komunii z Kościołem w doświadczeniu ziemskiego pielgrzymowania ku realizacji królestwa Bożego. Kościół musi zdawać sobie sprawę, że przyszłość podejmowanej przez niego ewangelizacji zależy w dużej mierze od Kościoła domowego. Działalność Kościoła w tym względzie winna więc odznaczać się progresywnością w pójściu za rodziną i towarzyszeniu jej krok w krok na różnych etapach jej formacji i rozwoju (por. FC 69).

Bez charyzmatu rodziny Kościół nie mógłby objawić w sposób pełny swego macierzyńskiego charakteru. Stałby się tylko instytucją prawno-administracyjną, w której funkcjonowaniu trudno byłoby odkryć prawdę o jego macierzyńskim powołaniu. Bez życia rodzinnego opartego na fundamencie sakramentu małżeństwa nie byłoby pełnej prawdy o Kościele i jego posłannictwie. Z punktu widzenia Kościoła czymś najważniejszym jest ukazywanie wartości sakramentu małżeństwa, który uzdalnia chrześcijańskie rodziny do pełnego włączenia się w życie kościelnej wspólnoty.

DAS CHARISMA DER FAMILIE UND DIE VON IHR ERFÜLLTE RELIGIÖSE ERZIEHUNG

Zusammenfassung

Die Familie – eine Gemeinschaft des Lebens und der Liebe – nimmt im Leben der Kirche eine ganz spezifische Rolle ein. Um diese Rolle umfassend zu erfüllen, erhält sie ihre eigene Gabe, die über die Identität von Ehe und Familie entscheidet. Die Familie kann nicht vor den Aufgaben resignieren, zu denen sie im Aufbau der Gemeinschaft der Kirche berufen ist und zu deren Verwirklichung sie mit ihrem speziellen Charisma bestärkt ist.

Die organische Struktur der Familie stellt ihren großen Reichtum dar, bildet das Fundament für die Religionserziehung in der Familie, offenbart gleichzeitig jedoch auch die große Herausforderung, die in dieser Hinsicht ganz besonders vor den Eltern stehen. Sie müssen sich dessen bewusst werden, dass es vor allem sie sind, die ihre Kinder erziehen und sich gleichermaßen um deren religiöse Bildung kümmern müssen, weil sie deren Eltern

²⁹ Por. J. Mastalski, *Zarys teorii wychowania*, Kraków 2002, s. 126–131; R. Łukaszczyk, *Osobowy charakter wiary*, Warszawa 1971, s. 189–193.

sind. Wenn sie diese Aufgabe mit anderen Menschen teilen, insbesondere mit der Kirche und der Schule, dann soll sich dabei auf richtige Weise der Grundsatz der Subsidiarität widerspiegeln. Der vorliegende Artikel geht auf die Frage nach dem Charisma der Familie sowie nach der von ihr erfüllten Religionserziehung ein, wobei ihre Wertschätzung und Wahrnehmung besondere Beachtung erfahren.

Słowa klucze: charyzmat, edukacja religijna, rodzina

Schlüsselworte: Charisma, Familie, religiöse Erziehung